

ТАРЫХ / ИСТОРИЯ / HISTORY

УДК 93/94:504.03(575.2)

Кыргызстандын социалдык-экономикалык өнүгүү тарыхында экологиялык факторлордун орду жана ролу (XX-XXI кылымдар)

Айдарова Акмаанай Нурланбековна

магистрант, Ош мамлекеттик университети, Кыргызстан, akmaanaio51202@gmail.com

Аннотация

Макалада XX кылымдын ортосунан XXI кылымдын биринчи чейрегине чейинки мезгилде экологиялык факторлордун Кыргызстандын социалдык-экономикалык абалына тийгизген таасири тарыхый контекстте изилденет. Изилдөөнүн максаты – тарыхый процесстер менен экологиялык өзгөрүүлөрдүн ортосундагы өз ара байланышты аныктоо жана алардын коомдук өнүгүүгө тийгизген кесепеттерин талдоо болуп саналат. Методологиялык негиз катары тарыхый-системалуулук, хронологиялык жана салыштырмалуу талдоо усулдары колдонулуп, архивдик маалыматтар менен статистикалык фактылар пайдаланылды. Изилдөөнүн жыйынтыгында автор советтик индустриялаштыруунун «радиациялык мурастарын», мөңгүлөрдүн 15-20%га кыскарышын жана заманбап смог маселелерин конкреттүү фактылар менен далилдейт. Негизги корутунду катары, Кумтөр кенинин мамлекетке өтүшү жана Бишкектеги калдыктардан энергия өндүрүүчү заводдун ишке кириши өлкөнүн «жашыл экономикага» өтүүдөгү стратегиялык бурулушу экени негизделген.

Ачкыч сөздөр: Кыргызстандын тарыхы, экологиялык саясат, индустриялаштыруу, мөңгүлөрдүн эриши, смог, жашыл экономика, тоо-кен өндүрүшү

Шилтеме үчүн: Айдарова А.Н. (2026). Кыргызстандын социалдык-экономикалык өнүгүү тарыхында экологиялык факторлордун орду жана ролу (XX-XXI кылымдар). *Евразия изилдөөлөрү ачык журналы*, №2, бб. 76-83. doi: 10.65469/ejournal.2026.2.9

Киришүү

Адамзат коомунун өнүгүү тарыхы курчап турган чөйрө менен дайыма ажырагыс байланышта болуп келген. XX кылымдагы глобалдык өндүрүштүк секириктер жана XXI кылымдагы климаттык кризистер жаратылыш менен коомдун ортосундагы баланстын бузулушуна алып келди. Бул маселе Борбордук Азиянын экосистемалык чордону болгон Кыргызстан үчүн өзгөчө тарыхый мааниге ээ. Өлкөнүн өткөн кылымдагы советтик пландуу экономика доорунан учурдагы эгемендүү базар экономикасына өтүү тарыхы экологиялык факторлордун таасири астында калыптанган.

Теманын актуалдуулугу. Кыргызстандын социалдык-экономикалык өнүгүү тарыхын экологиялык факторлорсуз кароо мүмкүн эмес. Айрыкча, советтик доордогу индустриялаштыруунун кесепеттери, радиациялык коопсуздук жана эгемендүүлүк жылдарындагы мөңгүлөрдүн эриши менен байланышкан климаттык чакырыктар маселенин илимий актуалдуулугун жогорулатат.

Адабияттарга сереп. Маселенин тарыхый аспектилери Ш.Б. Батырбаева, Т.А. Малабаев сыяктуу окумуштуулардын эмгектеринде индустриялаштыруу контекстинде изилденген. Ал эми тоо-кен өндүрүшүнүн социалдык-экологиялык кесепеттери А.И. Ильясов жана А.С. Сулаймановдун эмгектеринде талдоого алынган. Гидроэнергетика жана экологиянын өз ара байланышы О.Т. Тарыхчиев тарабынан каралса, заманбап климаттык өзгөрүүлөр К.А. Сакиевдин изилдөөлөрүндө чагылдырылган.

Изилдөөнүн максаты – Кыргызстандын XX-XXI кылымдардагы социалдык-экономикалык өнүгүү тарыхында экологиялык факторлордун ээлеген ордун жана ролун тарыхый ыраттуулукта талдоо.

Изилдөөнүн милдеттери:

- Советтик мезгилдеги индустриялаштыруунун экологиялык жана социалдык кесепеттерин аныктоо;
- Эгемендүүлүк жылдарындагы суу-энергетикалык жана тоо-кен (Кумтөр) маселелеринин тарыхый өнүгүшүнө баа берүү;
- XXI кылымдагы климаттык өзгөрүүлөр жана «жашыл экономикага» өтүүдөгү мамлекеттик стратегиянын маанисин ачып берүү.

Изилдөөнүн методологиясы. Изилдөөдө объективдүүлүк жана системалуулук принциптеринин негизинде тарыхый-генетикалык, хронологиялык жана салыштырмалуу талдоо усулдары колдонулган. Негизги маалыматтар катары архивдик материалдар, статистикалык көрсөткүчтөр жана ата мекендик окумуштуулардын илимий эмгектерине булактаануучулук талдоо жүргүзүлгөн. Бул ыкмалар Кыргызстандагы экологиялык факторлордун социалдык-экономикалык өнүгүүгө тийгизген таасирин динамикада кароого мүмкүндүк берди.

Изилдөөнүн натыйжалары жана талкуу. XX кылымдын 20-30-жылдарында Кыргыз ССРинде башталган индустриялаштыруу саясаты өлкөнүн экономикалык картасын түп тамырынан бери өзгөрткөн. Бул мезгилде жаратылыш ресурстары «түгөнбөс байлык» катары каралып, аларды пайдаланууда бир гана экономикалык натыйжалуулук көздөлгөн. Пландуу экономиканын талаптарына ылайык, Кыргызстан СССРдин ири сырьёлук базасына айландырылган [8]. Индустриялаштыруунун алгачкы этаптарында көмүр, түстүү металлдар жана айыл чарба сырьёсун өндүрүү ресурстарды экстенсивдүү пайдалануу менен коштолгон.

Индустриялаштыруу процессинин экинчи этабы – Улуу Ата Мекендик согуштан кийинки мезгилде өзгөчө активдешкен. Бул учурда Кыргызстандын аймагында союздук маанидеги ири ишканалар – Майлуу-Суу, Миң-Куш, Шекафтар сыяктуу уран казуучу борборлор шашылыш ишке киргизилген. Тарыхый өңүттөн караганда, бул ишканалардын иштеши республиканын бюджетине чоң киреше алып келип, жаңы шаарлардын жана социалдык объектилердин курулушуна шарт түзгөн. Бирок, бул өнүгүү «радиациялык мурас» деген ат менен белгилүү болгон оор экологиялык проблеманы пайда кылган. 1950-60-

жылдардагы өндүрүш процессинде радиоактивдүү калдыктарды сактоо маселеси стратегиялык согуштук максаттардын көлөкөсүндө калып калган. Ошол кездеги жумушчулардын социалдык абалы башка аймактарга караганда бир топ жогору болгону менен, алардын ден соолугуна тийгизген терс таасирлери ондогон жылдардан кийин гана ачыкка чыгып, тарыхый трагедия катары бааланган.

Айрыкча, Чүй өрөөнүндөгү өнөр жай түйүндөрүнүн калыптанышы да экологиялык баланстын бузулушунун башаты болгон. Фрунзе шаарынын тегерегиндеги ири заводдордон чыккан калдыктар жана атмосферага бөлүнгөн газдар шаардык экосистеманы өзгөртө баштаган. Советтик идеологиянын «жаратылышты багындыруу» урааны астында жүргүзүлгөн бул саясат экономикалык жактан ийгиликтүү көрүнгөнү менен, узак мөөнөттүү келечекте социалдык оор чыгымдарга жол ачкан.

Кыргызстандын ХХ кылымдагы тарыхында тоо-кен өндүрүшү экономикалык өсүштүн гана эмес, олуттуу социалдык-демографиялык өзгөрүүлөрдүн да булагы болгон. Советтик доордогу «жабык шаарлардын» (ЗАТО) түзүлүшү республикада жаңы типтеги урбанизацияны пайда кылган. Майлуу-Суу, Миң-Куш, Кажы-Сай сыяктуу конуштарда жашоо деңгээли союздук борборлордон кем калышпаган инфраструктура менен камсыздалган [1, 112-б.]. Бирок бул социалдык артыкчылыктардын артында калктын саламаттыгына багытталган эбегейсиз коркунуч жашырылган.

Изилдөөчү А. И. Ильясовдун изилдөөлөрүнө таянсак, тоо-кен ишканаларында иштеген жумушчулардын арасында кесиптик оорулардын, атап айтканда, дем алуу органдарынын патологияларынын көрсөткүчү республиканын башка аймактарына караганда 2-3 эсе жогору болгон [3, 45-б.]. Радиациялык фондун жогору болушу жана уулуу металлдар (сымап, сурьма) менен иштөө адамдардын генетикалык фондуна да терс таасирин тийгизген. Бул маселелер совет доорунда «өтө жашыруун» деген статус менен жабык кармалып келгендиктен, калк тийиштүү алдын алуу иш-чараларынан кабарсыз болгон.

Эгемендүүлүк алгандан кийин бул шаарлардын тагдыры социалдык драма катары уланган. Ишканалардын токтошу менен мурдагы «бай» шаарчалар тез арада жумушсуздуктун очокторуна айланды. А. С. Сулайманов белгилегендей, «бул аймактардагы калктын массалык миграциясы бир гана экономикалык эмес, экологиялык кооптонуулардан да келип чыккан» [10, 78-б.]. Миндеген квалификациялуу адистердин кетиши бул аймактардын интеллектуалдык жана социалдык потенциалын алсыраткан. Бүгүнкү күндө бул моношаарлардын тарыхый мурасы – кароосуз калган шахталар жана радиациялык коркунучтар менен күрөшүү заманбап Кыргызстандын социалдык саясатындагы оор маселе бойдон калууда.

Кыргызстандын суу-энергетикалык ресурстарын пайдалануу – бул эбегейсиз экономикалык ийгиликтер менен бирге чоң табигый жоготуулардын тарыхы болуп калды. ХХ кылымдын 60-80-жылдарындагы Нарын дарыясындагы ГЭСтердин каскадынын курулушу Кыргыз ССРин региондогу энергетикалык лидерге айланткан. Токтогул ГЭСинин ишке кириши бүтүндөй Орто Азиядагы ирригациялык маселелерди көп жылдык жөнгө салууга мүмкүндүк берген [5, 145-б.].

Бирок О.Т. Тарыхчиев белгилегендей [11, 56-б.], бул ири трансформациялык долбоорлордун экологиялык жана социалдык баасы жогору болгон. Токтогул суу сактагычына

суу толтуруу Кетмен-Төбө өрөөнүнүн уникалдуу экосистемасын жана маданий ландшафтын биротоло өзгөрткөн. Экологиялык жактан алганда, ири суу сактагычтардын пайда болушу жергиликтүү микроклиматтын гана эмес, региондук гидрологиялык баланстын да бузулушуна алып келген. Нарын дарыясынын суусун сугатка өтө интенсивдүү пайдалануу Арал деңизинин катастрофасына кыйыр түрдө салым кошкон. Бул тарыхый тажрыйба көрсөткөндөй, суу ресурстарын трансчегаралык деңгээлде пайдалануудагы экологиялык аспектилерди эске албоо – XXI кылымдагы мамлекеттер аралык суу чыр-чатактарынын жана климаттык кризистердин түпкү себебине айланган.

Кыргызстандын эгемендүүлүк тарыхында XXI кылымдын башы жаратылыштын глобалдык трансформациясынын эң активдүү фазасы катары эсте калды. Базар экономикасына өтүү мезгилинде өлкө бир гана социалдык-экономикалык эмес, олуттуу климаттык чакырыктарга туш болду. Изилдөөчү К. А. Сакиев белгилегендей, акыркы 50 жылдын ичинде Кыргызстандагы мөңгүлөрдүн жалпы көлөмү 15-20%га кыскарган [9, 92-б.]. Бул жөн гана статистикалык көрсөткүч эмес, бул – өлкөнүн агрардык жана энергетикалык коопсуздугунун тарыхый пайдубалына терс фактор.

Мөңгүлөрдүн тез эриши XXI кылымдын алгачкы чейрегинде Кыргызстандын агрардык секторунда «суу тартыштыгынын хроникасын» пайда кылды. Белгилеп кетсек, 2012, 2014 жана 2021-жылдары өлкөдө болуп көрбөгөндөй суу тартыштыгы байкалып, бул айыл чарба продукциясынын көлөмүнүн кескин төмөндөшүнө жана социалдык чыңалууга алып келген. Климаттын жылуулануусу жайыттардын деграляциясына да түздөн-түз таасирин тийгизип, тоолуу аймактардагы калктын салттуу чарба жүргүзүү ыкмаларын өзгөртүүгө мажбур кылды.

Учурдагы абалдын дагы бир оор жагы – табигый кырсыктардын жыштыгынын өсүшү [4]. Хронологиялык тартипте карасак, 2017-жылдагы Өзгөн районунун Аю айылындагы жер көчкүлөр жана 2024-жылдын жайындагы Ноокат, Кара-Кулжа райондорундагы, Ош шаарындагы кыйратуучу селдер – климаттык өзгөрүүлөрдүн реалдуу тарыхый кесепеттери болуп саналат. Бул окуялар мамлекетти өзгөчө кырдаалдарды башкарууда жаңы стратегияларды кабыл алууга жана экологиялык мониторингди күчөтүүгө түрттү.

Эгемендүү Кыргызстандын экологиялык тарыхында Кумтөр алтын кени эң татаал жана талаштуу объект болуп калды. 1990-жылдардын ортосунан башталган бул долбоор өлкөнүн ИДПсынын олуттуу бөлүгүн камсыз кылганы менен, анын жаратылышка тийгизген зыяны тарыхый масштабда баа жеткис болду. Кенди казуу процессинде Давыдов жана Лысый мөңгүлөрүнө өндүрүштүк калдыктардын төгүлүшү – экологиялык этиканын жана эл аралык нормалардын одоно бузулушунун мисалы катары тарыхка кирди.

Көп жылдык соттук териштирүүлөрдөн жана коомдук нааразычылыктардан кийин, 2021-жылы Кумтөрдүн мамлекеттин карамагына өтүшү бир гана экономикалык эмес, экологиялык жеңиш катары мүнөздөлдү. Бул окуя Кыргызстандын тарыхында жаратылыш ресурстарын пайдаланууда мамлекеттик кызыкчылыктын жана экологиялык жоопкерчиликтин үстөмдүгүн орнотуунун символуна айланды. Президент С. Жапаров белгилегендей, Кумтөр эми экологиялык коопсуздуктун жаңы стандарттары менен иштеп, келечек муунга бузулган экосистеманы эмес, калыбына келтирилген жаратылышты калтыруу милдетин алды [7]. Дал ушул тарыхый тажрыйба Кыргызстанга эл аралык аренада климаттык дипломатиянын жаңы концепциясын сунуштоого негиз берди. Президенттин «тышкы

карызды жашыл долбоорлорго алмаштыруу» демилгеси [2] бул өнүгүп келе жаткан тоолуу өлкөлөрдүн климаттык адилеттүүлүк үчүн күрөшүндөгү жаңы тарыхый кадамы болуп калды.

Кыргызстандын эгемендүүлүк жылдарындагы урбанизация процесси экологиялык кризистин жаңы түрүн – шаарлардагы абанын булганышын (смог) пайда кылды. Бул маселе өзгөчө Бишкек шаарында 2010-жылдардын экинчи жарымынан тарта катастрофалык деңгээлге жетти. Тарыхый өңүттөн караганда, смог маселеси бир күндө пайда болгон жок; ал ондогон жылдар бою топтолгон социалдык-экономикалык көйгөйлөрдүн натыйжасы. Шаардын тегерегинде 50гө жакын жаңы конуш пайда болуп, алардын жылытуу системасы сапатсыз көмүр жана калдыктарды жагууга негизделген. Ошондой эле шаарда автоунаалардын саны 2023-жылга карата 500 миңден ашты. Бул көрүнүштөр борбор калаанын аба бассейнинин кескин булганышына негизги себеп болду.

Бул кризистин өзөгүн Бишкек санитардык полигонунун тарыхый абалы түзөт. 1972-жылы убактылуу пайдалануу үчүн ачылган бул жай, тилекке каршы, жарым кылым бою борбордун эң чоң «экологиялык жарасына» айланган. Ондогон жылдар бою бул полигондогу таштандылардын тынымсыз түтөп турушу атмосферага диоксин жана фуран сыяктуу эң уулуу заттарды бөлүп чыгарып келген [6]. Бул маселени чечүүгө багытталган эл аралык гранттар жана долбоорлор көп жылдар бою коррупциялык жана бюрократиялык тоскоолдуктардан улам токтоп келгени – өлкөнүн экологиялык башкаруу тарыхындагы эң өкүнүчтүү барактардын бири.

Бирок, 2024-2025-жылдар бул маселеде тарыхый бурулуш мезгили болду. Мамлекеттик деңгээлдеги чечкиндүү аракеттердин натыйжасында, 2025-жылдын 27-декабрында Бишкек шаарында таштандыдан электр энергиясын өндүрүүчү алгачкы заманбап эко-технологиялык завод ишке кирди. Бул завод бир гана таштандыларды жок кылбастан, шаардын энергетикалык коопсуздугуна да салым кошо баштады. Заводдо суткасына 1000 тоннадан ашык таштанды зыянсыз өрттөлүп, 30 МВт/саатка чейин электр энергиясы өндүрүлүп баштады [6]. Бул тарыхый кадам экологиялык көйгөйлөрдү инновациялык жол менен чечүүнүн реалдуу үлгүсү болуп калды.

Кыргызстандын экологиялык саясаты бүгүнкү күндө эл аралык деңгээлдеги бийик трибуналарга чыкты. Президент С. Жапаровдун демилгеси менен 2022-жыл «Тоолорду туруктуу өнүктүрүү жылы» катары БУУ деңгээлинде белгиленсе, анын логикалык уландысы катары 2026-жылы Кыргызстанда тоолорду жана мөңгүлөрдү сактоо боюнча ири Эл аралык саммиттердин өтүшү пландалган. Бул окуялар Кыргызстанды дүйнөлүк картада климаттык адилеттүүлүктү жактаган лидер өлкө катары таанытууда.

Өлкөдө ишке ашырылып жаткан «Жашыл мурас» улуттук өнөктүгү жана күн, шамал энергиясын алуу боюнча жаңы долбоорлор — келечек муунга калтырыла турган тарыхый аманат. Базар экономикасы менен жаратылышты коргоонун ортосундагы балансты табуу – ХХI кылымдагы Кыргызстандын негизги тарыхый миссиясы болуп саналат.

Корутунду. Коюлган теманын контекстине тарыхый-экологиялык талдоо төмөнкүдөй корутундуларды чыгарууга мүмкүндүк берет:

1. Советтик мезгилдин таасири: Пландуу экономика доорундагы индустриалаштыруу саясаты өлкөгө кубаттуу экономикалык потенциал алып келгени менен, экологиялык коопсуздуктун эске алынбаганы радиациялык жана техногендик оор калдыктарды «тарыхый

мураc» катары калтырган. Радиоактивдүү калдыктарды сактоо маселеси стратегиялык максаттардын көлөкөсүндө калып, узак мөөнөттүү социалдык чыгымдарга жол ачкан.

2. Эгемендүүлүк доорунун чакырыктары: XXI кылымдын башындагы мөңгүлөрдүн тез эриши жана климаттык өзгөрүүлөр өлкөнүн агрардык түзүлүшүнө, энергетикалык коопсуздугуна жана калктын миграциясына түздөн-түз таасир этүүчү негизги факторлорго айланды. Мөңгүлөрдүн 15-20%га кыскарышы айыл чарбасындагы «суу тартыштыгынын хроникасын» жана социалдык чыңалууну жаратты.

3. Заманбап стратегия жана инновациялык чечимдер: Кумтөр кенинин экологиялык негизде мамлекетке өтүшү, «жашыл карыз» боюнча эл аралык демилгелер жана Бишкек шаарындагы таштандыдан электр энергиясын өндүрүүчү заманбап эко-технологиялык заводдун ишке кириши – Кыргызстандын туруктуу өнүгүү жолундагы стратегиялык бурулуш катары бааланат.

Жыйынтыктап айтканда, экологиялык факторлор Кыргызстандын тарыхый өнүгүүсүнүн ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Базар экономикасы менен жаратылышты коргоонун ортосундагы балансты табуу – XXI кылымдагы Кыргызстандын негизги тарыхый миссиясы жана мамлекеттик коопсуздуктун башкы багыты бойдон кала берет.

Колдонулган адабияттар

1. Батырбаева Ш. Б. Формирование и развитие рабочего класса Киргизии в советский период. – Фрунзе: Илим, 1988.
2. Жапаров С. Н. Глазго жана Дубайдагы БУУнун климаттык саммиттериндеги сүйлөгөн сөздөрү. – Бишкек, 2024.
3. Ильясов А. И. Социально-гигиенические аспекты жизни населения в промышленных зонах Киргизской ССР. – Фрунзе: Илим, 1982.
4. Информационный бюллетень МЧС КР за 2000–2024 гг. – Бишкек, 2024.
5. История Кыргызстана с древнейших времен до наших дней. Том 2. – Бишкек, 2016.
6. Кабар маалымат агенттиги. «Бишкекте таштандыны кайра иштетүүчү жаңы завод ишке кирди» (2025-жыл, 27-декабрь). [Электрондук ресурс]. <https://kg.archive.kabar.kg/>
7. Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгы № 17 «2022-жылды Тоолордун экосистемасын коргоо жана климаттык туруктуулук жылы деп жарыялоо жөнүндө». 2022-жыл.
8. Малабаев Т. А. Развитие социалистической индустрии в Киргизии. – Фрунзе: Илим, 1972.
9. Сакиев К. А. Изменение климата и динамика оледенения гор Тянь-Шаня в XXI веке. – Бишкек: Илим, 2015.
10. Сулайманов А. С. Социальные последствия закрытия промышленных предприятий в Кыргызстане. – Бишкек, 2001.
11. Тарыхчиев О. Т. Экология и гидроэнергетика Кыргызстана: исторический аспект. – Бишкек: Илим, 2014.

Открытый журнал евразийских исследований, 2026, №2, сс. 76-83

doi: 10.65469/ejournal.2026.2.9

ejournal.ilimbilim.kg

ТАРЫХ / ИСТОРИЯ / HISTORY

УДК 93/94:504.03(575.2)

Место и роль экологических факторов в истории социально-экономического развития Кыргызстана (XX-XXI века)

Айдарова Акмаанай Нурланбековна

магистрант, Ошский государственный университет, Кыргызстан, akmaanaio512o2@gmail.com

Аннотация

В статье в историческом контексте исследуется влияние экологических факторов на социально-экономическое положение Кыргызстана в период с середины XX века по первую четверть XXI века. Цель исследования заключается в выявлении взаимосвязи между историческими процессами и экологическими изменениями, а также в анализе их последствий для общественного развития. В качестве методологической основы использованы историко-системный, хронологический и сравнительный методы анализа с применением архивных данных и статистических фактов. В результате исследования автор на основе конкретных фактов доказывает влияние «радиационного наследия» советской индустриализации, сокращение объема ледников на 15-20% и проблемы современного смога. В качестве основного вывода обосновано, что переход месторождения Кумтор в собственность государства и запуск завода по выработке энергии из отходов в Бишкеке являются стратегическим поворотом страны к «зеленой экономике».

Ключевые слова: история Кыргызстана, экологическая политика, индустриализация, таяние ледников, смог, зеленая экономика, горнодобывающее производство

Open Journal of Eurasian Issues, 2026, no. 2, pp. 76-83

doi: 10.65469/ejournal.2026.2.9

ejournal.ilimbilim.kg

ТАРЫХ / ИСТОРИЯ / HISTORY

УДК 93/94:504.03(575.2)

The Place and Role of Environmental Factors in the History of Socio-Economic Development of Kyrgyzstan (XX-XXI Centuries)

Akmaanai Nurlanbekovna Aidarova

Master's Student, Osh State University, Kyrgyzstan, akmaanaio51202@gmail.com

Abstract

The article examines the influence of environmental factors on the socio-economic situation of Kyrgyzstan in a historical context from the mid-20th century to the first quarter of the 21st century. The research objective is to identify the correlation between historical processes and environmental changes and to analyze their impact on social development. The methodological framework is based on historical-systemic, chronological, and comparative analysis methods using archival data and statistical facts. As a result of the study, the author provides factual evidence of the «radiological legacy» of Soviet industrialization, a 15-20% reduction in glacier volume, and modern smog issues. The main conclusion substantiates that the transfer of the Kumtor mine to the state and the launch of a waste-to-energy plant in Bishkek represent a strategic shift for the country toward a «green economy».

Keywords: history of Kyrgyzstan, environmental policy, industrialization, melting of glaciers, smog, green economy, mining production